

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

Специфіка образів мовної свідомості полілінгвів

Шеньової Валерії Валеріївни

студентки групи Па 06-21

факультету германської філології і перекладу

денної форми здобуття освіти

спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник

кандидат філологічних наук,

доцент, професор кафедри

Терехова Д.І.

Національна шкала зараховано

Кількість балів 89

Оцінка ЄКТС B

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
The Department of English Philology and Philosophy of Language

Course Paper
Specificity of Images of Language Consciousness of Polylinguals

Valeria Shenova

Group Pa 06-21

The Faculty of Germanic Philology and Translation

Full-Time Study

Speciality 035 Philology

Research Adviser

Assoc. Prof. **Diana Terekhova**

PhD (Linguistics)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МОВНА СВІДОМІСТЬ ПОЛІЛІНГВІВ ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВІСТИКИ.....	6
1.1. Поняття мовної свідомості.....	6
1.2. Полілінгвальна свідомість: зміст та особливості функціонування...	9
Висновки до Розділу 1.....	10
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ОБРАЗІВ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ ПОЛІЛІНГВІВ.....	11
2.1. Особливості мовної взаємодії у свідомості полілінгвів.....	11
2.2. Особливості семантизації образів та асоціативних полів у мовній свідомості полілінгвів.....	14
Висновки до Розділу 2.....	16
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	17
SUMMARY	18
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	20
ДОДАТКИ.....	22

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інтенсивний технологічний розвиток та розширення інформаційного простору, стрімка глобалізація, активне міжнародне співробітництво та міграційні процеси сприяли появі та розвитку явища полілінгвізму, тобто володіння людиною декількома мовами. Володіння будь-якою мовою передбачає формування мовної свідомості, тобто механізму управління мовною діяльністю, який забезпечує зберігання та перетворення мовних знаків згідно з правилами їх поєднання й уживання, та мовної картини світу, як відображення навколишньої дійсності у свідомості людини через систему мови. Відповідно, знання декількох мов не лише розширює можливості людини в контексті спілкування з представниками інших країн та націй, а й забезпечує оволодіння новими способами мислення та сприйняття, що притаманні носіям цих мов. У зв'язку з цим постає питання: як в одній свідомості поєднуються декілька мовних систем, мовних картин світу та культурних надбань різних етносів, як взаємодіють декілька образів дійсності. Дану проблематику розглядали такі зарубіжні та вітчизняні лінгвісти, як А. Мартіне, Б. Гавранек, Е. Хауген, Д. Грін, Л. Масенко, Н. Шумарова, Т. Лушпай, О. Гапченко, Л. Мороз, проте наразі серед лінгвістів немає одностайної думки щодо специфіки свідомості полілінгвів. Саме тому вважаємо за доцільне систематизувати наявні напрацювання вчених в напрямку згаданої проблематики та більш детально дослідити специфіку образів мовної свідомості полілінгвів.

Мета дослідження – вивчити специфіку образів мовної свідомості полілінгвів.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення наступних **завдань:**

- окреслити поняття мовної свідомості;
- визначити зміст та особливості функціонування полілінгвальної свідомості;

– дослідити систему образів мовної свідомості полілінгвів.

Об’єкт дослідження – мовна свідомість

Предмет дослідження – специфіка взаємодії та семантизації образів у мовній свідомості полілінгвів.

Матеріалами для дослідження стали дані інтернет-анкетування полілінгвів та людей, що досконало володіють лише українською мовою з приводу визначення асоціативних полів до слів «вода», «весна», «fire», «winter».

Методи дослідження. У роботі використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи досліджень. Для визначення змісту термінів «мовна свідомість» та «полілінгв» був використаний абстрактно-логічний метод, для з’ясування сутності полілінгвальної свідомості та особливостей її функціонування був використаний метод системного аналізу. З метою представлення механізмів мовної взаємодії у свідомості полілінгвів застосовувався описовий та аналітичний методи. Метод репрезентативної вибірки використовувався для пошуку та вибору матеріалів дослідження, що ілюструють специфіку образів мовної свідомості полілінгвів. Для визначення особливості семантизації образів та функціонування асоціативних полів в мовній свідомості полілінгвів застосовувались методи індукції та дедукції. В процесі формулювання висновків застосовувався метод узагальнення.

Теоретична значущість. Матеріали дослідження розширюють та систематизують теоретичну базу в контексті мовної свідомості полілінгвів, представляють ключові відмінності мовної свідомості полілінгвів та монолінгвів.

Практична значущість. Результати дослідження можуть використовуватись у процесі викладання лінгвістичних дисциплін та методики викладання іноземних мов, слугувати базою для подальших досліджень теорії полілінгвізму та особливостей мовної свідомості полілінгвів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

МОВНА СВІДОМІСТЬ ПОЛІЛІНГВІВ ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОКОГНІТИВІСТИКИ

1.1. Поняття мовної свідомості

Концепція мовної свідомості, хоча й є відносно новою та недостатньо дослідженою в галузі лінгвістики, має велике значення при дослідженні когнітивних механізмів мови як у синхронічному, так і в діяхронічному аспектах. Загалом, у західноєвропейській лінгвістиці термін «мовна свідомість» почав використовуватись у другій половині ХХ ст., однак існує чимало підходів до вивчення мовної свідомості (табл. 1.1.):

Таблиця 1.1.

Підходи до вивчення мовної свідомості

Підхід	Опис
Психолінгвістичний	зосереджується на внутрішніх психічних процесах, які відбуваються у мозку людини під час мовлення та розуміння. Цей підхід аналізує, які знання і вміння про мову має людина;
Соціокультурний	розглядає мовну свідомість як продукт соціокультурного середовища, де вона формується та розвивається через взаємодію з іншими членами мовної спільноти;
Прагматичний	акцентує увагу на використанні мови в конкретних комунікативних ситуаціях та на усвідомленні мети та контексту спілкування. Вивчає, як мовна свідомість допомагає людині досягати комунікативних цілей;
Когнітивний	розглядає мовну свідомість як частину загальної когнітивної структури людини, що включає усвідомлення про мову та мовлення, а також мовленнєву пам'ять і мовні стратегії;
Нейролінгвістичний	вивчає мовну свідомість з позицій розуміння нейронних зв'язків, досліджуючи мозкові механізми, які стоять за розумінням та продукуванням мови.

Та основними є два підходи: 1) мова служить не лише як засіб спілкування, але й як метод кодування думок, як це пропонує Дж. Фодор (Fodor, 1975); 2) мова розглядається як набір вроджених здібностей, які розвиваються через взаємодію з навколишнім середовищем, як припускає Дж. Гібсон (Gibson, 1979).

Українська лінгвістична спільнота представляє комплексне розуміння мовної свідомості як механізму управління мовною діяльністю, що охоплює формування, збереження та трансформацію мовних знаків, а також правил їх поєднання та вживання; ставлення особистості до мови та її компонентів (Єрмоленко, 2007). Вербальний вияв мовної свідомості реалізується в мовній поведінці, на яку впливають комунікативний контекст, мовний зміст та екстралінгвістичні фактори мовця. Крім того, він відображає зв'язок з інтелектуалізованою абстрактною моделлю структурування соціокультурних типів мови, представленою специфічним тезаурусом, адаптованим до конкретного етапу функціонування мови та придатним для освітніх цілей (Бибик, 2013). Т. Коць додає, що мовна свідомість складається з етноцентричних понять, які виражаються через різні мовні одиниці, такі як слова, фрази, вирази, граматичні та логічні категорії, а також граматичні та текстові форми. Ці поняття сприяють інтенційно-мотиваційному механізму та реалізуються через асоціативно-вербальний тезаурус (Коць, 2023).

Таким чином, мовна свідомість відображається на трьох рівнях:

1) лексичному (фонд лексичних і граматичних засобів, що використовуються індивідом, при цьому на перший план виступають інтелектуальні здібності людини);

2) когнітивному (наявність своєрідної картин світу мовної особистості, що втілена в її тезаурусі з визначенням домінант, пов'язаних з національною культурою, традиціями й прийнятою в суспільстві ідеологією);

3) мотиваційному (комунікативні потреби індивіда із співвіднесенням мотивів, установок, цілей, (уявлення про сенс буття, мову, індивідуальні цілі (Колядич, 2014: 245)

1.2. Полілінгвальна свідомість: зміст та особливості функціонування

Полілінгвальна свідомість є важливим аспектом сучасного світового суспільства, де багатомовність стає все більш нормою, а не винятком. Володіння декількома мовами відкриває нові можливості для спілкування, навчання та культурного обміну. В цілому, полілінгвальна свідомість – це рівень мовної свідомості, який характеризується здатністю людини володіти та оперувати декількома мовами одночасно. Основними особливостями функціонування полілінгвальної свідомості є:

– полілінгвізм: людина з полілінгвальною свідомістю володіє одразу декількома мовами на рівні, який дозволяє використовувати їх в різних сферах життя та комунікації;

– підвищена когнітивна здатність: вивчення та володіння декількома мовами сприяє розвитку когнітивних навичок, таких як увага, пам'ять, мислення та розв'язання задач, зокрема багатозадачність;

– крос-культурна компетентність: люди з полілінгвальною свідомістю мають здатність адаптувати своє мовлення та комунікативні стратегії до різних культурних контекстів, що дозволяє їм ефективно спілкуватися з представниками різних культур;

– динамічність та пластичність: полілінгвальна свідомість може легко змінюватися відповідно до нових мовних досвідів та ситуацій;

– висока здатність до перемикавання: люди з полілінгвальною свідомістю можуть ефективно переключатись між мовами в залежності від ситуації та потреб спілкування, що відображається у їхній здатності швидко адаптуватися до різних мовних середовищ.

Розвиток мовної особистості відбувається поступово: спочатку при вивченні іноземної мови закладається вербально-семантичний рівень, на якому накопичується словниковий запас і відбувається засвоєння слів і лексико-семантичних зв'язків. У міру прогресування рівня знань мови відбувається зіткнення рідної культури з різними іноземними культурами у свідомості людини, що призводить до помітного культурного бар'єру. Найчастіше це трапляється в процесі прямої культурної взаємодії (під час реального спілкування), коли знайомство зі звичаями та традиціями інших культур відіграє значну роль в успішності комунікації. Навмисне формування вторинного світогляду досягається шляхом вибору та вивчення прецедентних текстів та інших мовних елементів, які дають змогу зрозуміти культурні відмінності. Таким чином, проникнення в іншу мову та культуру розширює світогляд мовної особистості, збагачуючи її новими елементами, формами й мотивами, що надають певні перспективи її виокремлення від особистості, що була сформована рідною мовою. При цьому, не завжди можна говорити про можливість їх досконалого та остаточного розмежування у свідомості людини.

Варто зазначити, що при оволодінні іноземною мовою формується не лише вторинна мовна свідомість, але й відбувається зростання та розширення існуючої мовної особистості, що призводить до її більш складної та розгалуженої структури. Одночасно розвивається той аспект мовної особистості, який виражається під час спілкування рідною мовою. Цей процес також сприяє особистісному зростанню та психологічній еволюції індивіда, оскільки мовна особистість служить продовженням загальної ідентичності.

Варто також зазначити, що знання декількох мов спонукає індивіда вводити в рідну мову іншомовні слова та вирази, щоб точніше передати різні аспекти дійсності. Використовуючи поняття з іноземної мови, які можуть відрізнятися як за розміром, так і за структурою від своїх аналогів у рідній мові, полілінгви можуть підвищити точність свого спілкування. Відповідно, знання та порівняльний аналіз норм декількох мов виявляє прогалини в лексиці, які існують у кожній мові. Як зазначає Ю. Колядич, ці прогалини можна

розглядати як «білі плями» на семантичній карті мови, які непомітні для людей, які розмовляють лише однією мовою. (Колядич, 2014). Як наслідок, мовна свідомість зазнає змін на різних рівнях і розвивається в інший прояв, набуваючи збагачення через включення нової мови та накопиченого людського досвіду в ній.

Коли полілінгви особи вступають у спілкування з іншими людьми, що також володіють декількома мовами одночасно, їхня мовна особистість виражається найповніше. Це тому, що вони мають можливість використовувати переваги обох мовних кодів і можуть покладатися на розуміння партнера по спілкуванню. Оскільки вони оволодівають системою вираження думок і досліджують різні способи сприйняття дійсності, їх мовна свідомість стає все більш збагаченою і розвиненою, охоплюючи ширший спектр лінгвістичних і культурних знань.

Висновки до розділу 1

Мовна свідомість – це унікальна лінгвістична категорія, що відображає усвідомлення особи про мову як систему та процеси, пов'язані з мовленням та сприйняттям. Вона включає здатність розуміти та використовувати різні аспекти мови, такі як граматику, лексику та фонетику, для ефективного комунікативного спілкування. Мовна свідомість також відображає культурний та соціальний контекст спілкування, вплив якого визначає способи вираження та розуміння мови в різних ситуаціях.

Полілінгвальна свідомість відображає унікальність та гнучкість мовного мислення та сприйняття осіб, які володіють декількома мовами. Вона визначається здатністю адаптувати мовні стратегії до різних комунікативних ситуацій та культурних контекстів. Полілінгви можуть легко переходити між мовами та використовувати їх у спілкуванні, що відображається у їхній здатності ефективно виражати свої думки та почуття в різних мовних середовищах. Володіння декількома мовами сприяє розвитку когнітивних

навичок, а також сприяє розширенню культурного світогляду, створюючи можливості для багатогранного сприйняття світу.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ОБРАЗІВ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ ПОЛІЛІНГВІВ

2.1. Особливості мовної взаємодії в свідомості полілінгвів

Щоб проаналізувати систему образів мовної свідомості полілінгвів, нам першочергово було необхідно розмежувати особливості мовної взаємодії в свідомості полілінгвів та людей, що досконало володіють лише однією мовою та провести асоціативний експеримент. Так, на основі теоретичних джерел було з'ясовано, що мовна взаємодія в свідомості полілінгвів відрізняється від мовної взаємодії людини, що володіє досконало лише однією мовою, трьома ключовими аспектами:

1) полілінгви володіють декількома мовами, тому їхня мовна взаємодія залучає одразу усі мовні системи та культурні контексти, відповідно спілкування навіть рідною мовою реалізується в контексті полілінгвальності;

2) полілінгви враховують культурні нюанси та використовують мовні засоби відповідно до контексту, що дозволяє їм ефективно спілкуватися з представниками різних культур;

3) у зв'язку з управлінням декількома мовами одночасно у своїй свідомості, полілінгви витрачають більше когнітивних зусиль на вибір мовних засобів та переключення між мовами під час спілкування, а також можуть інтегрувати слова однієї мови в спілкування іншою мовою для заповнення семантичних прогалів (коли мовний зразок іншої мови краще передає семантичні відтінки предмету комунікації, полілінгви можуть використовувати саме його).

Відповідно, можемо зробити висновок-гіпотезу, що система образів мовної свідомості полілінгвів напряду залежить від кількості засвоєних мов та

культурних зразків, асимільованих свідомістю полілінгва (чим більшою кількістю мов досконало володіє людина, тим ширша та різноманітніша її мовна свідомість та менше розмежування у картинах світу, що відповідає цим мовам). Для перевірки цієї гіпотези ми вдалися до асоціативного експерименту.

Так, в рамках розробки теми специфіки образів мовної свідомості полілінгвів для визначення відмінностей між образами мовної свідомості полілінгвів та людей, що володіють лише однією мовою, було проведено експеримент. Гіпотезою експерименту було те, що при згадуванні одних і тих самих понять в свідомості полілінгвів виникали образи, які поєднували культурні особливості та стереотипи носіїв усіх мов, якими володіє ця людина. У осіб, які володіють лише українською мовою, ці поняття викликають образи, які співвідносяться виключно з українською культурою.

Реалізація експерименту відбувалась у три етапи:

- 1) організаційний етап (відбір учасників експерименту, формування контрольної та експериментальної груп, підготовка опитувальників);
- 2) власне експериментальний (проведення опитування та обробка результатів);
- 3) рефлексія (підведення підсумків та оформлення висновків).

Варто зазначити, що у якості респондентів для проведення експерименту було запрошено так званих штучних білінгвів. Відмінності між природним і штучним білінгвізмом полягають насамперед у наявності або відсутності повної включеності до соціальної взаємодії та спілкування. Штучним називається такий білінгвізм, який цілеспрямовано формується поза природним мовним середовищем в умовах обмеженої практики використання мови (саме цей тип полілінгвізму формується у студентів Київського національного лінгвістичного університету. Ще одна відмінність природного білінгвізму від штучного пов'язана з механізмами оволодіння мовою. Так, для природного білінгва (і дитини, і дорослого) одним із таких механізмів є статистичне навчання в поєднанні з імітаційною поведінкою. У разі штучного білінгвізму механізм статистичного навчання не працює через обмеженість мовного

досвіду. Відповідно, сила асоціативних зв'язків штучних білінгвів не така висока, як у природніх, і лише наближається до відповідних показників носіїв мови, не досягаючи їх ні при тривалому вивченні мови, ні при вивченні близькоспорідненої мови зі схожими типологічними характеристиками, проте зменшити прояв цієї «штучності» дозволяє перебування за кордоном та тривале спілкування з носіями мови. Саме тому експериментальна група нараховувала 16 осіб, які володіють трьома або більше мовами (студенти Київського національного лінгвістичного університету, які володіють українською, англійською та ще однією іноземною мовою, та мали досвід у спілкуванні з носіями мови, перебуваючи за кордоном або у спеціальних мовних клубах тощо), контрольна група складалась з 15 осіб, які розмовляють виключно українською мовою. Варто зауважити, що в зв'язку з тим, що в Україні в шкільну програму входить вивчення іноземної мови, відповідно, певні базові знання є у кожного, то для чистоти експерименту було проведено також тестування на рівень володіння англійською мовою і для участі в експерименті залучались особи, які мають рівень володіння англійської *Beginner*, *Elementary* та *Pre-Intermediate*, оскільки у них ще не сформовані патерни іншомовної компетентності в такій мірі, щоб впливати на мовну свідомість.

Зміст асоціативного експерименту полягав у тому, що респондентам було необхідно написати максимальну можливу кількість асоціацій до слів «вода», «весна», «fire», «winter», і на основі цих асоціативних полів ми могли зробити висновки про особливості мовної свідомості полілінгвів.

2.2. Особливості семантизації образів та асоціативних полів в мовній свідомості полілінгвів

У процесі вивчення штучного чи навчального білінгвізму та в результаті проведеного асоціативного експерименту ми встановили, що когнітивні стратегії, які використовують носії української мови та культури автоматично переносяться на іншомовний матеріал, і ці стратегії не співпадають із

стратегіями, які використовуються людьми, що володіють декількома мовами. При цьому основна відмінність полягає в образах світу носія виключно української мови та полілінгва. Структура асоціативного поля полілінгвів виявляється значно ширшою за асоціативне поле респондентів контрольної групи. Це можна прослідкувати за наступними результатами асоціативного експерименту:

Таблиця 2.1.

Зміст асоціативних полів слів-стимулів

«вода», «весна», «fire», «winter»

Стимул	Контрольна група (носії української мови)	Експериментальна група (полілінгви)
Вода	<i>море (12), річка (8), озеро (6), пити (4), прозора (3), рідина (3), океан (3), хвиля (1), дощ (1), мокрий (1), H₂O (1), митися (1), напій (1),</i>	<i>море (13), річка (8), озеро (6), океан (6), пити (5), кока-кола (2), водоспад (2), рідина (1), басейн (1), фонтан (1), притока (1), течія (1), дощ (1), пляшка (1), блакитний (1), холодний (1), крапля (1), роса (1), склянка (1)</i>
Весна	<i>Квіти (14), трава (8), зелень (6), тепло (6), пташки (2), Великдень (2), повітря (1), березень (1), життя (1), сонячно (1), калюжі (1), танути (1), бруньки (1), мокро (1), болото (1), верба (1), підсніжники (1)</i>	<i>Квіти (15), зелень (8), трава (6), парк (4), Великдень (4), тепло (3), сонце (2), мокро (2), день Св.Патріка (2), крос-бан (1), кролик (1), дощ (1), сад (1), земля (1), піони (1), крокус (1), ластівка (1)</i>
Fire	<i>Sun (10), hot (6), temperature (1), fireplace (1)</i>	<i>Flame (13), hot (11), smoke (6), sun (5), burn (5), heat (3), ashes (2), ember (2), fireplace (1), fireworks (1), matches (1), explosion (1)</i>
Winter	<i>Snow (14), cold (8), New Year (4), ice (2), frost (1)</i>	<i>Snow (14), cold (8), Christmas (4), ice (2), frost (1), skating (1), fur (1), fireplace (1), cocoa (1), snowman</i>

		(1).
--	--	------

Також з результатів асоціативного експерименту, представленого у даній таблиці можна зробити висновок, що в свідомості полілінгвів те чи інше асоціативне поле обслуговує одночасно картини світу мов, якими володіє ця людина. Проте необхідно зауважити, що в отриманих результатах є своєрідна похибка, яка полягає в тому, що асоціативне поле носіїв української мови відповідно до англійських слів може бути недостатньо розписане через відсутність достатнього лексичного запасу на позначення різноманітних предметів та явищ. Так, в процесі експерименту носії української мови зазначали, що до асоціативного поля «winter» включили б «Водохреща, лунка, лід, ожеледиця, ковзанка, рукавиці» та інші слова, проте не знають їх переклад на англійську.

Та це не заважає нам підтвердити свою гіпотезу, що при згадуванні одних і тих самих понять в свідомості полілінгвів виникали образи, які поєднували культурні особливості та стереотипи носіїв усіх мов, якими володіє ця людина (день Св. Патріка, крос-бан, крокус, ластівка, какао та інші). Та нам вдалось відмітити і той факт, що серед отриманих асоціацій відсоток таких, що співвідносяться виключно з асимільованими мовами не перевищує 10%, тобто різниця між мовною свідомістю носіїв української мови та штучними білінгвами очевидна, проте вона не настільки значна як із природніми білінгвами або носіями іноземних мов. Вплив чинника рідної мови на особливості мовної свідомості полілінгвів виявився в тому, що на зміст отриманих асоціацій значно впливає структура мови та обмеження лексичної варіативності, що виражається у значній схожості частотних реакцій українською мовою в респондентів контрольної та експериментальної груп.

Висновки до розділу 2

Для визначення специфіки образів мовної свідомості полілінгвів ми

провели асоціативний експеримент серед студентів Київського національного лінгвістичного університету, які володіють двома та більше мовами, та респондентів, які досконало володіють лише українською мовою. Дослідження мало на меті проаналізувати відмінності системи образів у мовній свідомості полілінгвів та монолінгвів. Так, було встановлено три ключові аспекти, що відрізняють мовну свідомість полілінгвів, зокрема здатність одночасного використання кількох мов та культурних контекстів, широкий тезаурус, що дозволяє заповнювати семантичні прогалини в процесі комунікації зразками мовлення різноманітних мов. Результати експерименту показали, що полілінгви мають ширше асоціативне поле, що включає культурні особливості всіх мов. Проте вплив рідної мови на мовну свідомість штучних полілінгвів (ті, хто опановував іноземні мови не в процесі безпосередньої взаємодії з носіями, а в процесі навчання) достатньо високий.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Мовна свідомість – унікальна лінгвістична категорія, яка відображає усвідомлення людиною мови як системи та процесів, пов'язаних із мовленням і сприйняттям. Знання кількох мов сприяє розвитку когнітивних навичок, а також сприяє розширенню культурного світогляду, створюючи можливості для багатогранного сприйняття світу.

Щоб проаналізувати систему образів у мовній свідомості полілінгвів, нам спочатку потрібно було розрізнити особливості мовної взаємодії у свідомості полілінгвів і людей, які досконало володіють лише однією мовою, та провести асоціативний експеримент. Так, на основі теоретичних джерел було встановлено, що мовна взаємодія у свідомості полілінгвів відрізняється трьома ключовими аспектами: полілінгви володіють кількома мовами, тому їх мовна взаємодія охоплює всі мовні системи та культурні контексти; полілінгви враховують культурні нюанси, що дозволяє їм ефективно спілкуватися з представниками різних культур; у зв'язку з керуванням у своїй свідомості декількома мовами одночасно полілінгви витрачають більше когнітивних зусиль на вибір мовних засобів і перемикання між мовами під час спілкування, а також можуть інтегрувати іншомовні слова для заповнення семантичних прогалин.

Для перевірки цієї гіпотези ми вдалися до асоціативного експерименту, який полягав у порівнянні асоціативних полів білінгвів та монолінгвів. У результаті експерименту ми з'ясували, що асоціативні поля полілінгвів значно ширші та включають номінації, не характерні для рідної мови, а відображають картину світу іноземних мов, проте частка таких номінацій виявилась не значною. Саме тому перспектива подальших досліджень полягає у вивченні асоціативних полів природніх та штучних білінгвів, а також порівняння їх мовної свідомості з картиною світу носіїв тієї чи іншої мови для визначення рівня зміни мовної свідомості людини в процесі досконалого оволодіння іноземними мовами.

SUMMARY

Shenova V. Specificity of images of language consciousness of polylinguals.

The term paper deals with language consciousness of polylinguals as a subject of study in linguistic cognitive an essential means of distinguishing the concept of language consciousness and polylingual consciousness, which affects the content and features in communication. The study's relevance is due to the formation of a separate scientific discipline - linguistic cognitive studies. The purpose of the course work is to highlight the specifics of images of language consciousness of multilinguals, as well as to define the concept of language consciousness, to determine the content and peculiarities of the functioning of multilingual consciousness, and to study the system of images of consciousness of multilinguals.

In the course of the study, the method of theoretical analysis were the data from an online survey of polylinguals and people who are fluent in Ukrainian only to determine the associative fields for the words "water," "spring," "fire," and "winter." Descriptive and analytical methods were used to present the mechanisms of language interaction in the minds of polylinguals. The method of representative sampling was used to search for and select research materials illustrating the specificity of images of multilingual consciousness. The methods of induction and deduction were used to determine the peculiarities of semantization of images and functioning of associative fields in the language consciousness of polylinguals. In the process of formulating conclusions, the method of generalization was used.

Theoretical significance lied on he research materials expand and systematize the theoretical framework in the context of the language consciousness of multilinguals, present the key differences between the language consciousness of multilinguals and monolinguals.

Moreover, practical significance is the results of how kthe study can be used in the process of teaching linguistic disciplines and methods of teaching foreign

languages, serve as a basis for further research on the theory of polylingualism and the peculiarities of language consciousness of polylinguals.

Keywords: specificity of images, polylinguals, language consciousness, multilingual, monolingual, associative fields.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бибик, С.П. (2013). Усна літературна мова в українській культурі повсякдення. Ніжин: Аспект-поліграф.
2. Гапченко, О. (2010). Білінгв як мовна особистість. *Українське мовознавство*, (40), 77-85.
3. Єрмоленко, С. (2007). Мова і українознавчий світогляд. Київ.
4. Жигалкіна, Ю.М. (2017). Вторинна мовна особистість у контексті міжкультурної комунікації. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*, 36–39. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2017/294-282-7.pdf> (дата звернення: 24.01.2024).
5. Колядич, Ю. (2014). Мовна особистість перекладача: генеза та еволюція. *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія: Філологія (мовознавство)*, (20), 244-249.
6. Коць, Т. (2023). Поняття «мовна свідомість» у сучасній лінгвістичній терміносистемі. *Термінологічний вісник*, вип. 7, 133-141.
7. Кушнерик, В. І., & Холодова, А. А. (2012). До проблеми формування двомовної особистості. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство*, (67), 167-172.
8. Лушпай, Т. М. (2009). Акультурація білінгвів як головний чинник формування особливих рис їх свідомості. *Студентські наукові записки. Серія “Філологічна”*, 108-112.
9. Лушпай, Т. М. (2009). Особливості свідомості білінгвів. *Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Сер.: Філологічна*, (11), 55-62.
10. Максименко, С. & Папучі, М. (2010). *Особистість у психологічних дослідженнях*. Видавництво НДУ ім. М. Гоголя.

11. Мороз, Л. М. (2013). Психологічні особливості студентів-полілінгвів у контексті формування їхньої креативності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки*, (111), 207-211.
12. Шумарова, Н. П. (2000) *Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму*. Вид.центр КЛДУ.
13. Fodor, J.A. (1975). *The Language of Thought*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
14. Gibson, J.J. (1979). *The Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton Mifflin.
15. Goral, M., Levy, E., Obler, L. & Cohen, E. (2006). Cross-language lexical connections in the mental lexicon: evidence from a case of trilingual aphasia. *Brain Language*, 98(2), 235-247.
16. Jarvis, S. & Pavlenko, A. (2008). *Crosslinguistic influence in language and cognition*. Routledge.
17. Van Hell, J. & Dijkstra, A. (2002). Foreign language knowledge can influence native language performance in exclusively native contexts. *Psychonomic Bulletin and Review*, (9), 780-789.

ДОДАТКИ

Додаток А

Щоденник експериментатора

№ п/п	Перелік відомостей	Відомості експериментатора	Примітки
1.	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	студентка факультету германської філології Шеньова Валерія Валеріївна	виконано
2.	Місце проведення (країна, місто, навчальний заклад тощо)	Україна: м. Київ, Київський національний лінгвістичний університет, Бориспіль, Бровари, Софіївська Борщагівка, Ірпінь	виконано
3.	Дата проведення	грудень 2023 р. – січень 2054 р.	виконано
4.	Форма проведення (письмова, інтернет-анкета)	Інтернет-анкета	виконано
5.	Кількість респондентів (чоловіків, жінок)	31 респондент (8 чоловіків, 23 жінки)	виконано
6.	Мова анкетування	українська мова/ англійська мова	виконано

Додаток Б

Зіставна таблиця асоціативних полів досліджуваних стимулів

Стимул	Контрольна група (носії української мови)	Експериментальна група (полілінгви)
Вода	море (12), річка (8), озеро (6), пити (4), прозора (3), рідина (3), океан (3), хвиля (1), дощ (1), мокрий (1), H ₂ O (1), митися (1), напій (1),	море (13), річка (8), озеро (6), океан (6), пити (5), кока-кола (2), водоспад (2), рідина (1), басейн (1), фонтан (1), притока (1), течія (1), дощ (1), пляшка (1), блакитний (1), холодний (1), крапля (1), роса (1), склянка (1)
Весна	Квіти (14), трава (8), зелень (6), тепло (6), пташки (2), Великдень (2), повітря (1), березень (1), життя (1), сонячно (1), калюжі (1), танути (1), бруньки (1), мокро (1), болото (1), верба (1), підсніжники (1)	Квіти (15), зелень (8), трава (6), парк (4), Великдень (4), тепло (3), сонце (2), мокро (2), день Св.Патріка (2), крос-бан (1), кролик (1), дощ (1), сад (1), земля (1), піони (1), крокус (1), ластівка (1)
Fire	Sun (10), hot (6), temperature (1), fireplace (1)	Flame (13), hot (11), smoke (6), sun (5), burn (5), heat (3), ashes (2), ember (2), fireplace (1), fireworks (1), matches (1), explosion (1)
Winter	Snow (14), cold (8), New Year (4), ice (2), frost (1)	Snow (14), cold (8), Christmas (4), ice (2), frost (1), skating (1), fur (1), fireplace (1), cocoa (1), snowman (1).